

**HOLLAND
FESTIVAL 2015**

RESONATING UNIVERSES

**ERDEM HELVACIOĞLU
ŞIRIN PANCAROĞLU
BORA UYMAZ**

INFO

WO 10.6
WED 10.6

aanvang starting time: 20:30 8:30 pm
locatie venue: Bimhuis

duur running time: 1 uur 45 minuten, inclusief een pauze
1 hours 45 minutes, including one interval
inleiding introduction: 19:45 7:45 pm

CREDITS

muziek music

Erdem Helvacioğlu, *Resonating Universes*
Şirin Pancaroğlu & Bora Uymaz, *Çengnağme* (The Song of the Çeng)

uitvoering performed by

Erdem Helvacioğlu, live elektronica en geluidsdiffusie
live electronics and sound diffusion
Şirin Pancaroğlu, harp, çeng en elektrische harp
harp, çeng and electric harp
Bora Uymaz, zang, percussie vocals, percussion

in opdracht van commissioned by

Association for the Art of the Harp door middel van een
subsidie van Istanbul Culturele Hoofdstad van Europa 2010
through a grant of the Istanbul 2010 European Capital of
Culture Agency

wereldpremière world premiere

Istanbul, 24 november 2010

PROGRAMMA PROGRAMME

ÇENĞNAĞME (The Song of the Çeng)

Traditionele werken uit het Ottomaanse repertoire, voor çeng
Traditionals from the Ottoman repertoire, for çeng
Bora Uymaz, zang & bendir vocals & bendir
Şirin Pancaroğlu, çeng

Maye Prelude / Bora Uymaz

Maye Hymn: *Bu aşk bir bahr-i ummandır*
tekst lyrics: Seyyid Seyfullah Hz
muziek music: anoniem anonymous

Rast Hymn: *Bulan özünü gören yüzünü*

tekst lyrics: Niyazi-i Mısri Hz, muziek music: anoniem
anonymous

Rast Hymn: *Ey aşık-ı dildade*

tekst lyrics: Sezayi Hz, muziek music: Şeyh Sadık Efendi

Nikriz Saz Semai (Suite) / Sirin Pancaroğlu

Nikriz Nefes (Breath): *Ayrıldı artık biganelerden*
tekst lyrics: Harabi Hz, muziek music: Cem Çırak
Nikriz Hymn: *Gel ey kardeş*
tekst lyrics: Yunus Emre Hz
muziek music: Bora Uymaz

Nihavend Peşrev / Katip Çelebi

Nihavend Hymn: *Aşık zikret mevlayı*
tekst en muziek lyrics & music: M. Ozak Hz
Nihavend Hymn: *Durman yanalım ateş-i aşka*
tekst lyrics: Seyyid Nesimi Hz, muziek music: Bora Uymaz
Nihavend Hymn: *Biz söyleriz lailahe illallah*
tekst & muziek lyrics & music: Derviş Kanuni
Nihavend Hymn: *Gönülleri durultur erenlerin halveti*
tekst lyrics: Niyazi-i Mısri, muziek music: Umit Arslan Yılmaz
Nihavend Nefes (Breath): *Ey aşık-ı dildade*
tekst lyrics: Sezayi Hz, muziek music: Bora Uymaz
Nihavend Hymn: *Zahit bizi tan eyleme*
tekst lyrics: S. Seyfullah Hz, muziek music: anoniem anonymous

pauze interval

Erdem Helvacioğlu (1975)

RESONATING UNIVERSES (2010)

voor harp, çeng, elektrische harp en elektronica
for harp, çeng, electric harp and electronica

DE ÇENG

door René van Peer

‘Een instrument dat klinkt naar vervlogen tijden’, zo omschrijft de vooraanstaande Turkse harpiste Şirin Pancaroğlu de çeng. Die bespeelt ze in *Resonating Universes*, een concert dat een periode van zesduizend jaar omspannt. Een vroege variant van het instrument is in 4000 voor het begin van de jaartelling voor het eerst afgebeeld. De çeng is een hoekharp, waarvan de snaren gespannen zijn tussen een horizontale stijl met stempennen en de klankkast, die schuin omhoog wijst. Het geluid is zowel helder als majestueus diep. Deze harp werd gebruikt aan het hof van Susa, in het antieke Perzië. Vandaar verspreidde het instrument zich naar andere centra van macht en cultuur. Zo kwam het ook in het Ottomaanse Rijk terecht, waar het vaak gebruikt werd om declamatie van poëzie te begeleiden.

‘Het was een instrument van macht en aanzien’, zegt Pancaroğlu. ‘Maar de klankkast met zijn opgaande beweging die in een buiging eindigt, maakte het instrument voor Ottomaanse schrijvers ook een treffend symbool voor mystieke geloofsbeleving. Ze zagen er een streven naar het hogere in, dat afgerond wordt met een blijk van nederigheid, onderwerping.’ In de 17e eeuw raakte het in het Ottomaanse Rijk in onbruik. Het is niet duidelijk waar die achteruitgang aan te wijten geweest is. Sinds de jaren negentig is er sprake van een hernieuwde belangstelling voor dit instrument, zowel in bakermat Iran als in Turkije.

Het 25-snarige instrument van Şirin Pancaroğlu is gebouwd aan de hand van beschrijvingen in het dichtwerk *Çengnağme* (‘het lied van de çeng’) uit de 15e eeuw en afbeeldingen uit

diezelfde periode. In *Resonating Universes* voert ze de çeng eerst ten tonele in Ottomaanse hofmuziek met zanger Bora Uymaz, en vervolgens in composities van Erdem Helvacioğlu die het geluid van de harp elektronisch bewerkt en het omkleedt met tintelende, bruisende klankvelden.

Het programma van kalme en diepzinnige hofmuziek met Bora Uymaz heeft ze *Çengnağme* genoemd, naar het lange gedicht van de schrijver Ahmed-i Dai. Daarin komt het hoofse, bedachtzame karakter van het instrument met zijn rijke galm optimaal tot zijn recht. De tonen zonder buigingen bieden Uymaz een helder kader voor de meanderende versieringen die hij in zijn gezongen lijnen aanbrengt. In *Çengnağme* grijpen ze voornamelijk terug op muziek die in de 17e eeuw opgetekend werd door twee westerlingen die aan het Ottomaanse hof verbleven. De bekendste van de twee, de Moldavische prins Dimitrie Cantemir, was sinds zijn vroege jeugd twintig jaar aan het hof verbonden. Samen hebben ze honderden melodieën weten te behoeden voor de vergetelheid. Klassieke Ottomaanse muziek was een orale traditie die door componisten en musici niet op schrift gesteld werd.

In het tweede deel van het concert komt de çeng in een eigentijds licht te staan. De Turkse componist en elektronica-tovenaar Erdem Helvacioğlu heeft de muziek geschreven voor Pancaroğlu. De muziek is gebaseerd op geluiden die hij met de harpiste in een studio opnam. In die sessies bespeelde ze verschillende harpen, waaronder de çeng, met uiteenlopende, vaak ongebruikelijke technieken. Dat deed ze niet altijd even zachtzinnig. Met assistentie van Helvacioğlu ging ze de snaren te lijf met schroefwindingen en touw, ze sloeg op snaren en klankkast. Het resultaat is een betoverde wereld van fijnzinnig gonzen, een gezoem dat vol dreiging aan komt rollen, zacht resonerende tikjes, maar ook een rauw gewelddadig knersen.

In dat universum plaatst Helvacioğlu de harpiste. Hij bewerkt het geluid van de çeng live, en laat er klankvelden omheen opwolven. Zo creëert hij steeds wisselende omgevingen waar het instrument zich met zijn heldere timbre in begeeft. Je hoort hoe de trillingen van de çeng opgaan in alles wat zich eromheen beweegt. De pure wereld van Pancaroğlu's çeng probeert tot een vergelijk te komen met de vervormde en vreemdende klanken die het instrument als in een uitzinnige koortsdroom omringen. Het levert klankbeelden op die je nog lang zullen bijblijven.

OVER DE ARTIESTEN

Resonating Universes brengt met Şirin Pancaroğlu, Bora Uymaz en Erdem Helvacioğlu drie prominente Turkse musici bijeen binnen een concert. De virtuoze harpiste **Şirin Pancaroğlu**, die als de belangrijkste harpiste van Turkije beschouwd wordt, is de verbindende schakel. Geboren in Ankara studeert ze aan het conservatorium van Genève en haalt ze haar mastersdiploma aan de universiteit van Indiana. Al snel verbreedt haar belangstelling zich tot ver buiten het geijkte harprepertoire. Ze verkent de barok, neemt met violist Ignace Jang muziek op van Claude Debussy en stukken waarin ze zich laten inspireren door tangovernieuwer Astor Piazzolla. Ook legt ze zich toe op improvisatie en jazz, en combineert ze haar instrument met elektronica. Alles met dezelfde inzet en gracieuze perfectie. Ze treedt regelmatig op met een voormalig studente, Meriç Dönük. Pancaroğlu raakt geïntrigeerd door de çeng, een vroege variant van de harp die

tijdens de renaissance groot aanzien genoot aan het Ottomaanse hof, maar in de zeventiende eeuw uit het muziekleven verdween. Ze laat een kopie van het instrument bouwen op basis van beschrijvingen en afbeeldingen uit vroeger eeuwen. Met zanger Bora Uymaz en een selecte groep musici neemt ze het album *Çengnağme* op met muziek die indertijd op de çeng gespeeld werd, gecombineerd met nummers die speciaal voor de gelegenheid geschreven zijn.

Bora Uymaz is een veelzijdig zanger, componist en producer. Hij staat bekend om de intensiteit die hij liederen weet mee te geven. Zoals een van zijn studenten het onder woorden brengt: 'Hij schroeit ons met het vuur van zijn muziek, en we leren van hem bijna zonder het te merken.' Daarnaast is hij een bevlogen vertolker van liederen met een mystieke achtergrond. Als expert op dat gebied levert hij bijdragen aan een documentaire van Unesco over de Mevlevi-orde, gesticht door de soefi-dichter en filosoof Jalal ed-Din Rumi en bekend vanwege de draaiende derwisjen. Ook verzorgt hij een wekelijks radioprogramma over mystieke muziek, waarin hijzelf musiceert. Uymaz is lid van het ensemble rond de gerenommeerde fluitspeler Kudsi Ergüner. Hij heeft zelf ook diverse ensembles opgericht, een aantal met Şirin Pancaroğlu. Samen begeven ze zich op het terrein van de tango, een genre dat al bijna een eeuw lang grote populariteit geniet in Turkije, en steken ze traditioneel Turks repertoire in een nieuw jasje.

Radicaler is de samenwerking van Pancaroğlu met componist, gitarist en elektronisch musicus **Erdem Helvacioğlu**. Hij brak in 2007 internationaal door toen zijn laptop dienst weigerde vlak voor een optreden in het Y2K7 International Looping Festival. In plaats van een set die grotendeels voorgeprogrammeerd was, improviseerde hij zijn concert. Het tekent zijn artistieke flexibiliteit en zelfvertrouwen. Die ervaring heeft het verloop van zijn carrière bepaald. Hij verlaat zich op zijn creativiteit, gaat de meest uiteenlopende samenwerkingen aan, bijvoorbeeld met de Australische geluidskunstenares Ros Bandt en met het New Yorkse ensemble Bang on a Can All Stars. Hij produceerde een cd met opnamen die hij gemaakt heeft in een van de drukke markten van Istanboel, en een remix daarvan. Die benadering komt hem van pas in zijn werk met Şirin Pancaroğlu op *Resonating Universes*. Hij laat al zijn muzikale fantasie en zijn handigheid met elektronica los op de çeng, gevoed door zijn voorkeur voor onorthodoxe klanken en klankbronnen. Zo bouwt hij met Pancaroğlu een wereld die steeds verrast en tot de verbeelding spreekt.

THE ÇENG

by René van Peer

'An instrument which sounds like times gone by,' is how the renowned Turkish harpist Şirin Pancaroğlu characterises the çeng. She will play this age-old harp in *Resonating Universes*, a concert which spans more than six thousand years. Going back a very long way, the first depiction of an early predecessor of the çeng dates as far back as 4000 BC. The çeng is an angular harp, with its strings fixed between a horizontal pegboard and a diagonal soundbox. Its sound clear as well as majestically deep, the çeng was first played at the court of Susa, in ancient Persia. From there its usage spread to other

centres of power and culture, including the Ottoman Empire, where it was often used to accompany poetry readings. 'It was an instrument of power and prestige,' says Pancaroğlu in a video on her website. 'But because of the shape of the soundbox, rising then bending at the top, Ottoman writers also saw in it an apt symbol of mystic religious spirituality – reaching up to celestial heights before bowing as a sign of humility and submission.'

In the 17th century, the *çeng* fell out of use in the Ottoman Empire. It's not clear what caused this decline. Since the 1990's the instrument has enjoyed renewed interest, in its birthplace Iran as well as in Turkey.

Şirin Pancaroğlu's 25-string *çeng* was built using descriptions from the fifteenth century poem *Çengnağme* ('the song of the *çeng*') and miniature depictions from the same period. In *Resonating Universes* she plays Ottoman court music on the *çeng*, in a collaboration with the singer and percussionist Bora Uymaz, before performing Erdem Helvacioğlu's music with it, who processes the sound of the harp electronically and merges it with scintillating, vibrant sounds of his own. Pancaroğlu has named the programme she plays with Bora Uymaz *Çengnağme*, after the long poem by Ahmed-I Dai. It's made up of serene and profound court music which reveals and enhances the elegant, thoughtful character of the *çeng* and its rich resonance. The tones without inflections provide Uymaz with a clear framework to decorate with his meandering vocals, which mainly refer back to the music which was recorded in the seventeenth century by two Westerners staying at the Ottoman court. The most famous of the two, the Moldavian prince Dimitrie Cantemir, had close links with the court for twenty years, from his early youth onwards. Together, the two managed to save from oblivion hundreds of melodies, as classical Ottoman music was an oral tradition, which was not written down by either composers or musicians.

In the second part of the concert, the *çeng* is given a new, contemporary dimension. The music was composed especially for Pancaroğlu by the Turkish composer and electronica wizard Erdem Helvacioğlu. The music is based on the sounds he recorded with her in the studio, played on a number of different harps, including the *çeng*, and using various, often unusual and sometimes even extreme techniques. Assisted by Helvacioğlu, Pancaroğlu attacked the strings with screws and rope, and banged on the snares and the soundbox. The result is an intriguing soundscape of subtle drones, menacing murmurs, softly resonating taps and acute and violent grating. This is the universe Helvacioğlu has designed as a background to Pancaroğlu's harp music, creating sound fields which pop up and disappear again, while at the same time processing her live performance on the *çeng*. With its clear timbre, the harp is enveloped by constantly changing soundscapes, its vibrations blending in with all the surrounding sounds. It's as if the pure world of Pancaroğlu's *çeng* is trying to forge a relationship with the distorted and alienating sounds surrounding it like an intense, feverish dream.

ABOUT THE ARTISTS

Featuring Şirin Pancaroğlu, Bora Uymaz and Erdem Helvacioğlu, *Resonating Universes* brings together three prominent Turkish musicians in one concert. The virtuoso harpist **Şirin Pancaroğlu**, regarded as Turkey's premier harpist, is the connecting link. Born in Ankara, she studied at the conservatory of Geneva before receiving her master's at the university

of Indiana. Her attention was soon caught by music beyond the typical harp repertoire. She started exploring baroque music, recorded music by Claude Debussy with violinist Ignace Jang and ventured into the realm of the tango, inspired by its famous innovator Astor Piazzolla. She also took up jazz and improvisation as well as experimenting with electronica. To all of this she displayed total commitment, perfection and grace. Through her collaboration with a former student, Meriç Dönük, she started to play the *çeng*, an early member of the harp family which during the Renaissance had great prestige at the Ottoman court, but fell into disuse and disappeared in the 17th century. Based on original descriptions and depictions of the instrument, Pancaroğlu had a copy built of the original instrument. With the singer Bora Uymaz and a select group of musicians, she recorded the album *Çengnağme*, featuring music which was played on the *çeng* during its heyday, as well as songs newly written for this ancient instrument.

Bora Uymaz is a versatile singer, composer and producer. He is known for the intensity with which he conveys his music. As one of his students remarked: 'His passion for music sets you on fire.' Uymaz is also an inspired singer of spiritual songs. An expert in the field of mysticism, he has contributed to a Unesco documentary on the Mevlevi order, which was founded by the Sufi poet and philosopher Jalal ed-Din Rumi and is world famous for its whirling dervishes. He also presents a weekly radio programme on mystical music, in which he regularly performs himself. Uymaz is a member of the renowned flautist Kudsi Ergüner's band as well as having set up a number of ensembles himself, including a few with Şirin Pancaroğlu. Together, Uymaz and Pancaroğlu have ventured into the realm of the tango, a genre which has been popular in Turkey for over a century, as well as adding a modern twist to traditional Turkish music.

Pancaroğlu's collaboration with the composer, guitarist and electronica wizard **Erdem Helvacioğlu** is a more radical one. Helvacioğlu got his international breakthrough in 2007, when his laptop failed him minutes before a performance at the Y2K7 International Looping Festival. Instead of playing a set which had for the greater part been pre-programmed, he was forced to wing it and improvise, relying on his artistic flexibility and confidence. It was an experience which had a great impact on his future career. Through his versatile creativity he has engaged in widely different collaborations, including one with the Australian sound artist Ros Bandt and one with the New York ensemble Bang on a Can All Stars. He has produced a CD with (remixes of) recordings made in one of Istanbul's busy markets. This approach to his music has helped him in his work on *Resonating Universes* with Şirin Pancaroğlu. Inspired by his preference for unorthodox sounds and sources, he has been able to unleash his musical fantasies and deft electronica skills on Pancaroğlu's *çeng* music, creating a unique and imaginative universe which never ceases to amaze.

translation: Frank van Lieshout

Hoofdbegunstiger / Patron

FONDS 21

A
M
D
O

